

Bat'a: export architektury aneb ze Zlína až do Indie

Author: Ladka Horňáková, KGVU Zlín | Published: 25.05.2009

Bat'ovy závody (založené v roce 1894) se během třiceti let rozrostly o řadu odvětví a vytvořily mohutný komplex s ucelenou provozní činností. Firma logicky v průběhu let začala expandovat do celého Československa a posléze překračovat i jeho hranice. Tento boom byl promyšleně, jednotně a ekonomicky řízen ze zlínského centra, což se týkalo i koncepcí architektonických a urbanistických. Josef Gočár „Bat'ovu“ výstavbu třicátých let výstižně charakterizoval těmito slovy: „Vyrábíte projekty jako na běžícím pásu pro celý svět. Myslím, že byste neměli hovořit o architektuře, ale spíše užívat výraz 'průmyslový design projektů'.“

Batanagar / Batizovce / Bat'ovany

Architektura jako marketing

Význačným článkem obchodní strategie i investičního programu firmy Bat'a a také skvělým marketingovým i reklamním tahem bylo vybudování rozsáhlé obchodní sítě. Na sklonku dvacátých let začala firma vytvářet vlastní síť velkých obchodních domů - Domů služby. Svým charakteristickým architektonickým pojetím se mj. staly ihned rozpoznatelnou výraznou reklamou firmy Bat'a. Jako první z velkých bat'ovských reprezentačních domů služby s proskleným průčelím plným firemních hesel a reklam byl postaven dům v Praze na Václavském náměstí (1928 - 1929). Za ním následovaly Karlovy Vary, Brno, Šumperk, Kolín, Mariánské Lázně, Mladá Boleslav a řada dalších měst včetně slovenských a také Amsterdamu.

Best dříve / Best v současnosti / Borovo

Továrna, byty, služby

Tomáš Bat'a nemohl po založení závodu ve Zlíně počítat s tak rychlým růstem továrny, celého města a jeho infrastruktury, což byl jeden z důvodů, proč firma začala zakládat mimo Zlín a posléze i mimo Československo nejen obchodní pobočky, ale i filiálky a sesterské společnosti zaměřené na výrobu - a s nimi společenské a obytné zóny pro zaměstnance.

Společným jmenovatelem této sui genesis stavební expanze byl jednotný zlínský stavební styl podle osvědčeného standardu. Pozornost přitom byla věnována i teoretickým studiím výstavby průmyslových měst. Na jejich řešení se podíleli vedle zlínského architekta a urbanisty Františka L. Gahury a speciálního Bat'ova stavebního a později urbanistického oddělení také další významné osobnosti, například Le Corbusier, Josef Gočár či Emil Hruška.

Dům služby Brno / Dům služby Liberec / Dům služby Praha

Satelity kolem světa

Tomáš Baťa začal v roce 1930 budovat Baťov - Otrokovice a Chelmek v Polsku, ale dokončení prvních satelitních jednotek se již nedočkal. A tak až pod vedením jeho nevlastního bratra Jana A. Bati realizovala firma řadu dalších satelitů v Evropě, Asii a Americe. Sen Tomáše Bati se naplnil - firma obouvala doslova celý svět, což platilo i pro její architektonické a urbanistické koncepce.

Satelitní jednotky v Československu

Otrokovice - Baťov (1930), podniky v Bošanech (1931), Třebíči - Borovině (1933), Nových Zámčích (1935), Batizovcích (dnes Svit, 1934), Napajedlích (1935), Baťovanech (dnes Partizánske, 1938), Liptovském sv. Mikuláši (1938), Zruči nad Sázavou (1938) a Sezimově Ústí (1939).

Otrokovice - Baťov / Hellocourt / Le Corbusier - Hellocourt

Satelitní jednotky v Evropě

Borovo v Chorvatsku (1931), Ottmuth - Otmet dříve Německo, nyní v Polsku (1931), Möhlin ve Švýcarsku (1932), Chelmek v Polsku (1932), Hellocourt a Vernon - Bataville ve Francii (1932), Tilbury v Anglii (1932), Best v Holandsku (1933) a Martfü v Maďarsku (1941).

Chelmek / Bošany

Mimoevropské satelitní jednotky

Batanagar v Indii (1934), Konagar v Syrii u Bejrútu (1934), Belcamp ve Spojených státech amerických (1936), předměstí Alexandrie v Egyptě, Batavie - Kalibata v Indonésii na ostrově Jáva (1938), Batapur v Pákistánu, Dháka v Bangladéši, Gwelo (později Modrat) v Zimbabwe (dříve Rhodesii), Pinetown v dnešní Jihoafrické republice, Limuru v Keni, Čosika v Peru, Sandak v Mexiku, Batawa v Kanadě (1939), Batatuba, Bataypora, Bataguassu a Mariapolis v Brazílii (1941) a další.

Výstava „Fenomén Baťa, zlínská architektura 1910 - 1960“ (blíže viz. www.kgvu.zlin.cz) skončí 31. května.

Obrázky:

1. Centrum Zlína
2. Batanagar
3. Batizovce
4. Baťovany
- 5-6. Best dříve a nyní
7. Borovo
8. Dům služby Brno
9. Dům služby Liberec
10. Dům služby Praha
11. Otrokovice - Baťov
12. Hellocourt
13. Le Corbusier - Hellocourt
14. Chelmek
15. Bošany

